

Wstęp

Rzeszów w połowie II dekadzie XXI wieku

Problemy społeczno-kulturowe

Współczesny Rzeszów jest postrzegany jako jeden z ośrodków miejskich z dużymi perspektywami, stolica innowacji, centrum województwa podkarpackiego – tak określa się od kilku lat to miasto, które pretenduje do miana metropolii Polski. Co przesądziło o rozwoju Rzeszowa?

Powierzchnia dzisiejszego Rzeszowa wynosi 116,32 km kw. Szacuje się, że zamieszkuje w nim ponad 186 tys. osób. W odróżnieniu od wielu polskich ośrodków miejskich, w których dostrzegany jest spadek liczby mieszkańców, w Rzeszowie przewidywany jest wzrost liczby ludności. Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) przyrost naturalny w Rzeszowie jest najwyższy wśród miast wojewódzkich. Dość duży jest też odsetek mieszkańców w wieku produkcyjnym. Dobrze prezentuje się grupa ludności w wieku przedprodukcyjnym. Dane statystyczne pozwalają dostrzec, że to właśnie w Rzeszowie mieszkańcy żyją najdłużej w Polsce. Największa jest także liczba studentów w stosunku do liczby mieszkańców. Stopa bezrobocia wynosi około 7%. Zgodnie z rankingiem Fundacji Schumanna w 2020 r. w mieście zatrudnionych może być powyżej 300 tys. osób. Budżet miasta na 2016 r. wyniósł ponad miliard zł, a ogólna pula finansowa, jaka była do wykorzystania jeszcze kilkanaście lat temu, wynosiła niewiele ponad 300 mln zł. Wiele inwestycji udało się zrealizować dzięki wykorzystaniu środków Unii Europejskiej (UE). W przeciągu ostatnich lat wykonane zostały różne inwestycje, które miały wpływ na przeobrażenie wizerunku Rzeszowa. Do najważniejszych należy zaliczyć m.in. budowę okrągłej kładki usytuowanej w centrum miasta, mostu T. Mazowieckiego oraz mostu G. Narutowicza. Jedną z najdroższych koncepcji w historii Rzeszowa była budowa tzw. systemu integrującego transport publiczny. Rozbudowano i przekształcono ulice miejskie, zainwestowano w nowoczesny tabor autobusowy. Przygotowano „Rzeszowski inteligentny system transportowy”, wprowadzono „Rzeszowską kartę miejską” i e-bilet, zamontowano ogrzewane wiaty oraz biletomaty. Pojawiło się kilkanaście tablic „zmiennej treści” oraz elektroniczne tablice w autobusach i przy przystankach. Do ważnych inwestycji drogowych zalicza się roz-

budowę al. T. Rejtana, W. Sikorskiego, a także Wisłokostrady. Zwrócono uwagę na edukację, budując m.in. nowoczesny kompleks oświatowy przy ul. bł. Karoliny, oraz na kulturę i rekreację, projektując w Śródmieściu multimedialną fontannę¹.

Czy i jak będzie się zmieniał Rzeszów w ciągu kolejnej dekady? Specjaliści z Krakowa wraz z Biurem Rozwoju Miasta Rzeszowa sporządzili dokument stanowiący efekt gruntownych analiz obecnej sytuacji, w jakiej znajduje się stolica województwa. Wizję rozwoju opracowano również w ścisłym związku z sugestiami mieszkańców. Raport pokazuje, że stan Rzeszowa na dzień dzisiejszy jest dobry. Z przeprowadzonych sondaży wynika, że przeważająca liczba mieszkańców uznaje jakość życia w mieście za wysoką. Ponadto doceniono: rozwój gospodarczy, wykształcenie rzeszowian, notowany systematycznie wzrost liczby osób osiedlających się w granicach miasta, przemysł lotniczy z dużym potencjałem, zwartą zabudowę miejską zachowującą wartościowe obiekty, wiele rozpoznawalnych firm. Do słabych stron zaliczono: dość niską w porównaniu z innymi ośrodkami miejskimi w kraju wykrywalność przestępstw, zanieczyszczenie powietrza, małą aktywność osób niepełnosprawnych, niewystarczający zasób lokali komunalnych, często występujące zjawisko użytkowania mieszkań niewyposażonych w podstawowe instalacje, nie za wysoki poziom zdawalności egzaminu maturalnego, małą ilość łóżek w szpitalach. Podkreślono, że rozwój miasta może nastąpić przez: poprawę infrastruktury drogowej, tworzenie nowych miejsc pracy, wzrost zatrudnienia, napływ inwestorów zagranicznych zainteresowanych realizacją projektów, dalszy rozwój szkolnictwa wyższego. Ryzyko związane z dalszym rozkwitem eksperci dostrzegają natomiast w utrwalonym już od lat wizerunku Rzeszowa jako ośrodka Polski Wschodniej (biedniejsza część kraju). Z jednej strony umożliwia to współpracę z innymi miejscowościami, z drugiej nie pomaga w pozytywnym odbiorze stolicy województwa. Negatywnie oceniono także migrację młodych w celu podjęcia pracy zarobkowej w innych miastach bądź poza granicami Polski. Rzeszów oceniany jest przez mieszkańców jako miasto przyjazne mieszkańcom i inwestycjom, inteligentne miasto (ang. *Smart City*), miasto innowacji i młodych ludzi. Rzeszów ma duże perspektywy i może się stać jedną z kluczowych metropolii w Polsce².

¹ Szerzej na ten temat zob. Urząd Miasta Rzeszowa, <http://www.rzeszow.pl/>, data dostępu: 29.11.2015; *Jak wygląda współczesny Rzeszów?*, <http://www.resinet.pl/aktualnosci/rzeszow/jak-wyglada-wspolczesny-rzeszow.html>, data dostępu: 29.11.2015.

² Szerzej na ten temat zob. Urząd Miasta Rzeszowa, <http://www.rzeszow.pl/>, data dostępu: 29.11.2015; *Rzeszów ma wizję rozwoju. W jakim kierunku?*, <http://www.resinet.pl/aktualnosci/rzeszow/rzeszow-ma-wizje-rozwoju-w-jakim-kierunku.html>, data dostępu: 28.01.2016.

Mając na uwadze nakreślone perspektywy rozwoju Rzeszowa, podjęto w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, we współpracy z pracownikami Wydziału Pedagogicznego, zadanie mające na celu przygotowanie monografii poświęconej współczesnemu Rzeszowowi.

* * *

Monografię poświęcono problemom społeczno-kulturowym. **M. Urbańska** koncentruje się na problemach rodziny, a także wsparciu społecznym. Jej rozważania łączą się z problemami kobiet, mieszkanek miasta, których zobrazowaniem zajmuje się **B. Marek-Zborowska**. Z kolei **M. Łągowska-Cebula** ukazuje problemy osób niepełnosprawnych.

M. Pokrzywa podejmuje tematykę ubóstwa w Rzeszowie. Podkreśla, że trudno o jego diagnozę jedynie na podstawie dostępnych danych urzędowych, bez przeprowadzenia dodatkowych badań społecznych. W wyniku analiz stwierdza jednak, że zarówno na tle całego województwa podkarpackiego, jak i całego kraju Rzeszów jest miastem, w którym ubóstwo nie występuje na szeroką skalę. Ubóstwo w Rzeszowie powiązane jest z innymi problemami społecznymi, m.in. takimi jak: bezrobocie, niepełnosprawność i długotrwała lub ciężka choroba, problemy opiekuńczo-wychowawcze.

Z kolei **P. Walawender** koncentruje się na problemach rynku pracy miasta Rzeszowa. Autor podkreśla, że „zagadnienia dotyczące lokalnego rynku pracy, jaki wyznaczają granice administracyjne Rzeszowa, powinny być analizowane z uwzględnieniem całokształtu procesów determinujących funkcjonowanie życia gospodarczego, a także kompleksu zastanych uwarunkowań naturalnych, ekonomicznych, historycznych, społecznych i wszelkich innych”.

I. Drozd i E. Jurasz ukazują problem mieszkaniowy w mieście. W 1998 r. J. Wilson i A. Szalkowski wskazali na to, że bezdomność jest kryterium ubóstwa³. Problemowi bezdomności w Rzeszowie swoje rozważania poświęca **B. Szluz**. Dokonuje prezentacji i analizy wielowymiarowego zjawiska, osadza swoje rozważania w perspektywie definicji bezdomności przyjętej w UE, a także w aspekcie polskich ujęć tego problemu społecznego.

Różne postacie uzależnień uznawane są za najczęściej występujące zjawiska patologii społecznej. **D. Pstrąg** nakreśla specyfikę problemu uzależnień w Rzeszowie. Koncentruje się nie tylko na zobrazowaniu i analizie danych statystycznych, ale także na zagadnieniach profilaktyki i programach przeciwdziałania uzależnieniom realizowanych w mieście. **M. Misiąg** podejmuje analizę zjawiska przemocy w oparciu o zebrane dane statystyczne.

³ Szerzej zob. J. Wilson, A. Szalkowski, *Bezdomność jako kryterium ubóstwa*, „Polityka Społeczna” 1998, nr 4–5.

Tekstem zamykającym monografię są obszerne analizy **R. Wielgos-Struck** i **M. Bozackiej** dotyczące zagadnienia pomocy społecznej. Autorki podkreślają, że „od początku lat dziewięćdziesiątych pomoc społeczna w Polsce stanowi szczególnie ważny element polityki społecznej państwa. Istota podejmowanych w jej obrębie działań sprowadza się do wspierania osób i rodzin w zakresie zaspokajania niezbędnych potrzeb oraz przewycięzania trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonywać samodzielnie. Obejmuje także system działań docelowych zmierzających do ich usamodzielnienia i integracji ze środowiskiem”. Artykuł ukazuje funkcjonowanie publicznej i pozarządowej pomocy społecznej w Rzeszowie.

Marian Malikowski, Beata Szluz